

10. Гець В. Бажаю подальших успіхів / В. Гець // Конкуренція. Вісн. Антимонопольного комітету України. – К., 2004. – С. 326.
11. Wint A. Competitiveness in small developing economies: insights from the Caribbean. – Canada: University of the West Indies Press, 2003. – 222 с. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.questia.com/PM.qst?a=o&d=104310446>.
12. Porter M. Competition. – USA: Harvard Business School Publishing Cooperation, 2008. – 544 с.
13. Business Week, March 25, 2005
14. Brandenburger A.M., Nalebuff B.M. Co-opetition. – N.-Y.: Doubleday, 2006.
15. Moore J.F. The Death of Competition. – N.-Y.: Harper Business, 2006.
16. Портер М. Стратегія конкуренції: Методика аналізу галузей і діяльності конкурентів; пер. з англ. — К.: Основи, 1997. — 390 с.

Стаття надійшла до редакції 17.04.2015 р.

*

УДК 336.177.18.003.13:6364 (477.83)

М.В. Кіц, кандидат економічних наук, старший викладач

*Н.С. АЛЬОХІНА, аспірант**

Львівський національний аграрний університет

Економічна ефективність галузі свинарства у сільськогосподарських підприємствах Львівщини

Постановка проблеми. Виробництво продуктів харчування в усі історичні часи було й залишається для людства важливою життєвою проблемою. Традиційно в Україні в забезпеченні населення м'ясом і м'ясопродуктами важлива роль відводиться свинарству. Однак, беручи до уваги сучасний стан розвитку галузі свинарства, слід відзначити, що ситуація й надалі залишається складною. Підвищення цін на корми, енергоносії, несвоєчасна виплата державних дотацій, а останніми роками і повна її відсутність призвели до того, що в Україні стало не вигідно займатися тваринництвом.

Аналіз стану галузі показав, що для підвищення конкурентоспроможності свинарства необхідно розробити шляхи переходу її до інтенсивного ведення

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний вклад у дослідження методичних та прикладних проблем галузі свинарства, підвищення економічної ефективності виробництва внесли вітчизняні науковці,

такі як В.Я. Месель-Веселяк [5], П.Т. Саблук [8], П.І. Гайдуцький [3], О.М. Шпичак [16], В.П. Рибалко [10; 11], П.С. Березівський [2], Г.В. Черевко [15].

Ученими було ґрунтовно вивчено ситуацію, що нині склалася в галузі свинарства, наукові розробки стосуються широкого кола питань щодо виведення галузі з кризового стану, проте особливості формування стабільного й ефективного розвитку свинарства в умовах ринку висвітлено недостатньо. Потребують детальнішого дослідження інноваційно-технологічні та організаційно-економічні важелі підвищення ефективності виробництва свинини.

Мета статті – провести аналітичний огляд сучасного стану розвитку галузі свинарства, визначити проблемні питання й обґрунтувати основні напрями підвищення виробництва продукції галузі в сільськогосподарських підприємствах та інших формах господарювання Львівщини.

Виклад основних результатів дослідження. Сучасне свинарство в більшості країн світу характеризується динамічним розвитком, володіючи енергетичними ресурсами, збільшуючи виробничі потужності, на-

* Науковий керівник – В.М. Ковалів, кандидат економічних наук, доцент.

© М.В. Кіц, Н.С. Альохіна, 2015

рошують обсяги виробництва свинини. Нині в світі налічується понад 950 млн гол. свиней. За кількістю цих тварин упевнено лідирують такі країни, як Китай, США, Бразилія, Німеччина й Іспанія [10].

Україна порівняно з розвинутими країнами має низькі рівні показників розвитку свинарства. Нині державою поставлено завдання щодо розширення виробництва стратегічно важливих галузей сільського господарства. Зокрема, передбачається довести обсяги виробництва свинини у 2020-2030 роках відповідно до 2133 – 2331 тис. т [1].

Досягнення цих показників можливе лише за умови вирішення ряду конкретних питань, насамперед, збільшення кількості по-

голів'я свиней при одночасному підвищенні продуктивності на основі високого рівня повноцінної годівлі та вдосконаленні племінних і продуктивних якостей; підвищення матеріальної заінтересованості товаровиробників різних форм власності й господарювання у збільшенні виробництва свинини.

Слід зазначити, що стосовно нарощування обсягів виробництва продукції тваринництва усі регіони мають неоднакові стартові умови.

За період із 1990 по 2013 рік у всіх категоріях господарств Львівської області загальне поголів'я свиней скоротилося з 383,8 до 334,7 тис. гол., або на 12,8% (табл. 1).

1. Динаміка поголів'я свиней у Львівській області за категоріями господарств

Показник	1990 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2013 р. до 1990, %	2013 р. до 2012, %
Господарства усіх категорій, тис. гол.	383,8	287,3	306,3	334,7	87,2	109,3
у т. ч.: сільськогосподарські підприємства	169,3	110,9	127,9	152,8	90,3	119,5
господарства населення	214,5	176,4	178,4	181,9	84,8	102,0
Питома вага поголів'я свиней за категоріями господарств, %:						
сільськогосподарські підприємства	44,1	38,6	41,8	45,7	+1,6п	+3,9п
господарства населення	55,9	61,4	58,2	54,3	-1,6п	-3,9п
Щільність поголів'я свиней на 100 га ріллі, гол.:						
в усіх категоріях господарств	44,1	39,8	42,5	46,5		109,4
у т. ч.: сільськогосподарські підприємства	22,4	57,2	61,5	74,7		121,5
господарства населення	186,4	34,8	34,8	35,3		101,4

Джерело: Розраховано за даними Головного управління статистики у Львівській області [7].

Із загальної кількості поголів'я свиней на кінець 2013 року 54,3% утримувалось у господарствах населення. Хоча останніми роками темпи приросту поголів'я свиней у сільськогосподарських підприємствах значно перевищують темпи приросту його у господарствах населення.

Проведеним групуванням сільськогосподарських підприємств за наявністю поголів'я свиней на початок 2014 року встановлено, що у 50% підприємств їхнє поголів'я не перевищує 100 гол. і лише у 16 підприємствах, або в 1,1% від загальної кількості, поголів'я свиней більше 1 тис. гол. Нині на кожних 100 га ріллі утримується в середньому 46 гол. свиней.

Зростання поголів'я свиней спостерігається в обох категоріях господарств, проте ними не досягнуто рівня 1990 року. До основних причин скорочення поголів'я, на нашу думку, слід віднести:

диспаритет цін на сільськогосподарську й промислову продукцію;

зростання цін на корми;

неспроможність більшості сільськогосподарських товаровиробників застосовувати новітні технології утримання та відгодівлі свиней;

ліквідація спеціалізованих свинарських господарств;

насичення ринку сировиною іноземного виробництва;

скорочення обсягів державної підтримки.

2. Динаміка обсягів виробництва м'яса свиней сільськогосподарськими виробниками Львівської області

Показник	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2013 р. до 2011, %	2013 р. до 2012, %
Виробництво м'яса свиней у живій масі – всього, тис. т	40,7	44,5	53,6	131,7	120,4
у т. ч.: сільськогосподарські підприємства	17,7	19,5	23,4	132,2	120,0
господарства населення	23,0	25,0	30,2	131,3	120,8
Питома вага сільськогосподарських підприємств у загальному обсязі виробництва, %	43,5	43,8	43,7	+0,2 п	-0,1п
Виробництво м'яса свиней у живій масі – всього, тис. т	39,7	42,1	50,2	126,4	119,2
у т. ч.: сільськогосподарські підприємства	18,7	21,6	24,8	132,6	114,8
господарства населення	21,0	20,5	25,4	121,0	123,9
Виробництво м'яса на одну особу – всього, кг	45,8	48,5	52,4	114,4	108,0
у т. ч.: свинини	15,4	16,7	19,9	129,2	119,2
у %	33,6	34,4	38,0	+4,4 п	+3,6 п

Джерело: Розраховано за даними Головного управління статистики у Львівській області [6].

В Україні та у Львівській області свинарство з давніх давен вважається національною галуззю. В окремі періоди виробництво свинини в загальних обсягах виробництва становило близько 60%.

Упродовж 2013 року в області було вироблено 53,6 тис. т свинини у живій масі, в тому числі сільськогосподарськими підприємствами – 23,4, господарствами населення – 30,2 тис. т. Основним виробником свинини в області залишаються господарства населення, питома вага яких у загальному обсязі виробництва становить 56,3% (табл. 2).

Виробництво свинини за останні три роки має тенденцію до зростання. Середньорічні темпи приросту дорівнювали 10,6%. Підвищилися середньодобові прирости. Так, якщо у 2011 році вони становили 579 г, то у 2013-му – 642, або на 10,9 % більше. Продовжує поступово збільшуватися виробництво свинини на одну особу. За даний період зросла й відтворювальна продуктивність свиней.

Проте в багатьох господарствах якісні показники свинарства бажають бути кращими. У 63 із них, або в 46% до загальної кількості, середньодобові прирости свиней на відгодівлі не перевищують 300 г.

Досягнуті обсяги виробництва м'яса свиней забезпечують потребу внутрішнього продовольчого ринку лише на 30%.

Значною проблемою розвитку галузі є низький рівень концентрації поголів'я свиней у сільськогосподарських підприємствах. Наші дослідження показали, що свиней утримують лише у кожному третьому підприємстві й кількість їх щорічно зменшується. Якщо у 2011 році поголів'я свиней утримували у 221 підприємстві, то в 2013-му – у 138-ми.

Також потребує наукового обґрунтування питання, за якої кількості поголів'я свиней можна досягти високої економічної ефективності ведення галузі.

3. Економічна ефективність виробництва свинини у сільськогосподарських підприємствах Львівської області у 2013 році

Групування підприємств за середньорічним поголів'ям, гол	Кількість підприємств, од.	Середньорічне поголів'я на підприємство, гол.	Приріст		Собівартість продукції, грн/ц		Середня реалізаційна ціна, грн/ц	Прибуток (збиток), тис. грн	Рівень рентабельності, %
			на одну середньорічну голову, ц	середньодобові прирости, г	виробнича	реалізаційна			
До 100	10	41	2,16	592	2126,7	2091,9	1488,2	-480,0	-29,7
101-500	12	208	1,20	329	1518,4	1354,9	1505,0	-140,0	-3,2
501-1000	5	797	1,34	367	1434,3	1463,6	1471,4	-619,0	-7,3
1001-2000	2	1540	1,80	493	1512,9	1263,4	2936,3	10697,63	115,5

2001-10000	1	8435	2,09	573	845	844,5	787,7	-1265,5	-11,7
10001-3000	1	27701	1,84	504	1014,7	1376,8	1550,7	10,0	+10,3
30001 і більше	1	38173	3,48	953	912,6	996,1	1735,9	1031,0	+4,7
Усього в сукупності	32	2634	2,56	702	967,9	1022,5	1699,7	18512,5	7,3

Джерело: Розраховано за даними Головного управління статистики у Львівській області [7; 6; 13].

Проведені розрахунки показують, що економічна ефективність виробництва свинини у сільськогосподарських підприємствах області залишається на низькому рівні. Якщо у 2011 році рівень рентабельності виробництва свинини в області становив 18,7%, то у 2012-му – -7,6, а в 2013 році – 7,3% (табл. 3).

Економічну ефективність галузі свинарства у 2013 році досліджували по 32 підприємствах. Проведеним групуванням останніх за кількістю середньорічного поголів'я встановлено, що по групі із середньорічним поголів'ям свиней до 100 гол. найвища виробнича та реалізаційна собівартість продукції, найнижча середня реалізаційна ціна, а рівень збитковості становив – 29,7%. Простежується чітка тенденція, що зі збільшенням середньорічного поголів'я економічні показники поліпшуються: вища продуктивність тварин, нижча собівартість продукції, зростає реалізаційна ціна. Найкращі економічні показники по групі підприємств із середньорічним поголів'ям від 1000 до 2000 гол., це пояснюється тим, що в даній групі знаходиться племінне підприємство, яке реалізує продукцію за вищою ціною.

Також ключовим елементом формування ефективного механізму господарювання галузі є зниження витрат на виробництво при підвищенні продуктивності свинарства. Розрахунки показують, що в підприємствах, які впроваджують передові технології утримання й годівлі тварин, витрати на виробництво продукції значно нижчі. Так, у підприємстві із середньорічним поголів'ям свиней більше 38 тис. гол. продуктивність тварин вища у 2,5 раза порівняно з групою, де поголів'я до 1000 гол. Майже у два рази нижча виробнича собівартість продукції, забезпечено рентабельне ведення галузі. З усіх поглядів промислові комплекси, великі свинарські ферми у перспективі можуть бути найефективнішими.

Одним із факторів підвищення ефективності виробництва продукції свинарства є

дієва державна підтримка галузі. Зокрема, у 2012 році відповідно до програми розвитку тваринництва у Львівській області введено в експлуатацію нове тваринницьке приміщення та реконструйовано діюче приміщення в ТзОВ «Галичина – Захід», кількість свиней на відгодівлі – 34 тис. гол., також здійснено реконструкцію тваринницьких приміщень у ТзОВ «Барком» у Буському районі, де утримують свиней на відгодівлі 10 тис. гол., і в Самбірському районі, де знаходяться 5 тис. гол. основних свиноматок.

У 2013 році уряд скоротив перелік документів, які аграрні підприємства подають для одержання державної допомоги, а також надав можливість здійснювати часткове відшкодування вартості об'єктів, введених у дію в цьому році. Так у 2013 році у Львівській області проведено реконструкцію родильного відділення свиногокомплексу на 170 свиней ТзОВ «Росан-Агро» в с. Підгороддя Рогатинського району, реконструйовано тваринницькі приміщення свиногокомплексу в с. Ожидів і в с. Закомар'я Буського району (вирощування 180 гол. молодняку ВРХ.). Також згідно із наказом Міністерства аграрної політики та продовольства України «Про затвердження розподілу бюджетних коштів, нарахованих фізичним особам, фізичним особам – членам виробничих або обслуговуючих сільськогосподарських кооперативів, а також фермерським господарствам за вирощений та проданий на забій переробним підприємствам молодняк великої рогатої худоби та свиней» Львівщина одержала у 2013 році черговий транш субвенції в сумі 13,9 млн грн на розвиток галузі тваринництва, зокрема, 9 млн на розвиток свинарства (по колу підприємств, що звітують за формою № 50 с-г).

Із метою підтримки малих сільськогосподарських підприємств і особистих селянських господарств департаментом агропромислового розвитку облдержадміністрації розроблена Комплексна програма підтримки та розвитку агропромислового комплексу

Львівської області на 2013-2015 роки. Враховуючи досвід виконання програми у 2013-2014 роках, у поточному році програму доопрацьовано й низку змін невдовзі розглянуть на сесії обласної ради.

Також слід враховувати, що успішна діяльність агропромислового виробництва, в тому числі й галузі свинарства, значною мірою залежить від формування та функціонування внутрішнього аграрного ринку і його інфраструктури, створення ефективної маркетингової мережі руху сільськогосподарської продукції від виробника до споживача, яка забезпечувала б паритетність економічних інтересів виробників, переробників та споживачів [4].

Висновки. У Львівській області передбачено ряд заходів щодо збільшення поголів'я, наращування обсягів виробництва й підвищення економічної ефективності галузі свинарства. Зокрема, це:

створення сприятливих умов для відновлення свинарських комплексів і великих спеціалізованих ферм;

підвищення конкурентоспроможності галузі за рахунок переходу на екологічно чисті технології виробництва свинини, використання технологічного обладнання, здатного забезпечити оптимальні умови праці й утримання тварин;

відпрацювання економічних умов інтеграції виробників свинини, переробних і сервісних підприємств, закладів торгівлі та створення на їхній основі потужних агрофірм, акціонерних товариств й інших формувань ринкової економіки.

Розв'язання накопичених проблем і подальший розвиток свинарства Львівщини вбачається у створенні умов, за яких конкурентоспроможність галузі зростатиме, розвитку різнобічних функцій сільського господарства і належних до нього видів діяльності.

Переважна більшість питань стабілізації й підвищенні ефективності свинарства має вирішуватися на рівні підприємств на основі раціональної організації виробництва.

Список використаних джерел

1. Аграрний сектор економіки (стан та перспективи розвитку) / М.В. Зубець, П.Т. Саблук та ін. – К.: ННЦ ІАЕ, 2011. – 1008 с.
2. *Березівський П.С.* Стратегічні напрями економічного розвитку АПК Львівської області / П.С. Березівський // Вісн. Львівського держ. аграр. ун-ту; Економіка АПК. – 2004. – № 11 (1). – С. 9-18.
3. *Гайдуцький П.І.* Формування та розвиток аграрного ринку / П.І. Гайдуцький // Економіка АПК. – 2004. – № 3. – С. 4-15.
4. *Гончаров В.М.* Шляхи підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва / В.М. Гончаров, Н.В. Зинченко // Економіка АПК. – 2012. – № 2. – С. 18-21.
5. *Месель-Веселяк В.Я.* Розвиток м'ясо-продуктового підкомплексу України / В.Я. Месель-Веселяк, О.В. Мазуренко ; за наук. ред. П.Т. Саблука. – К., 2004. – 198 с.
6. Статистичний збірник Тваринництво Львівщини, 2013 рік / Головне управління статистики у Львівській області. – Львів, 2014. – 124 с.
7. Статистичний щорічник Львівської області 2013 рік / Головне управління статистики у Львівській області ; С.І. Зимовіна (відп. за вип.). – Львів, – 2014. – Ч. 1. – 365 с.
8. *Саблук П.Т.* Основи організації сільськогосподарського ринку / П.Т. Саблук, Д.Я. Карич, Ю.С. Коваленко. – К.: ІАЕ УААН, 2002. – 190 с.
9. *Мойса М.Я.* Організаційно-економічні чинники підвищення ефективності аграрних підприємств / М.Я. Мойса, Є.В. Голубков // Економіка АПК. – 2010. – №1. – С. 86-93.
10. *Рибалко В.П.* Проблеми розвитку свинарства на сучасному етапі / В.П. Рибалко, Л. Флюка [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://dspace.ucsu.org.ua/bitstream/123456789/2058/1/Tezy_Floka.doc.
11. *Рибалко В.П.* Не тільки збільшувати виробництво, але й не знижувати якість свинини / В.П. Рибалко // Вісн. аграр. науки Причорномор'я. – 2006. – Вип. 3, т. 2. – С. 4-7.
12. *Талавиця М.П.* Теоретичні основи ефективності виробництва свинини в ринкових умовах / М.П. Талавиця, О.М. Талавиця // Економіка АПК. – 2012. – №3. – С. 49-53.
13. Форма державного статистичного спостереження № 50-сг "Основні економічні показники роботи сільськогосподарських підприємств". – 2013.
14. *Червен І.І.* Оцінка економічної ефективності діяльності агропромислових формувань / І.І. Червен // Вісн. аграр. науки Причорномор'я. – 2005. – №1. – С. 3-9.
15. *Черевко Г.В.* Економіка підприємств : навч. посіб. / Г.В. Черевко, Ф. В. Горбонос, Г. Б. Іваницька, Н. Ф. Павленчик. – Львів : Апріорі, 2004. – 384 с.
16. *Шпичак О.М.* Економічні механізми державного регулювання ринків сільськогосподарської продукції та їх проблеми / О.М. Шпичак // Економіка АПК. – 2011. – № 2. – С. 150-155.